

Gezondheid, Milieu en Veiligheid Brabant

Gemeente Breda

t.a.v. mevr. Cremers & dhr. Oomen

Postbus 90156

4800 RH BREDA

Kenmerk:	UIT- 20042281	Datum:	14 april 2020
Behandeld door:	Dr. L. Geelen	E-mail:	milieu@ggdgm.nl
Onderwerp:	Gezondheidskundige beoordeling vergunningaanvraag veehouderij Meerberg 31 Teteringen		

Geachte mevrouw Cremers en meneer Oomen,

Op 11 februari jl. heeft de Omgevingsdienst Midden West Brabant (OMWB) namens de gemeente Breda team Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant (GMV) gevraagd te adviseren over de gezondheidsaspecten die de gemeente kan meewegen in haar considerans met betrekking tot de wijziging van de vergunning van de veehouderij gelegen aan de Meerberg 31 te Teteringen. De uitkomsten van het RIVM onderzoek Veehouderij en Gezondheid (VGO)^{1, 2, 3} en het endotoxinen-onderzoek⁴ benadrukken het belang om gezondheid mee te wegen bij ontwikkelingen van intensieve veehouderij. Het gezondheidskundig advies is gevraagd in navolging van de Handreiking veehouderij en volksgezondheid 2.0 (2018). De gezondheidskundige beoordeling welke ten grondslag ligt van de conclusies en adviezen zijn in een aparte bijlage ingevoegd.

Gebruikte gegevens en juistheid daarvan

In de beoordeling is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag door het bedrijf op juistheid controleert. Bij de beoordeling is enkel rekening gehouden met de uitbreiding aan de Meerberg 31 te Teteringen. Er is geen rekening

¹ Veehouderijen en gezondheid omwonenden (VGO), Maassen K, et al, 2016

² Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies). Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen, Hagenaars et al., 2017

³ Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III - Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 – 2016, IJzermans et al., 2018

⁴ Emissies van endotoxinen uit de veehouderij, Ogink, N, et al. 2016.

Team Gezondheid, Milieu & Veiligheid
Postbus 3024
5003 DA Tilburg
Telefoon: 0900 - 368 68 68
Telefax: (073) 613 83 52
milieu@ggdgm.nl

gehouden met andere mogelijke gelijktijdige uitbreidingen binnen de directe omgeving van het bedrijf. De GGD baseert haar beoordeling op de volgende documenten:

- MER Hal Teteringen, d.d. 19-12-2019, inclusief het ingevulde toetsingsinstrument gezondheid en veehouderij⁵.

Het volgende valt hierbij op.

- De vigerende vergunning wijkt fors af van de werkelijke huidige situatie. Stal 10 is vergund voor huisvesting van 3584 gespeende biggen. Deze stal is echter nooit gerealiseerd en in de huidige situatie vindt daarvan dus ook geen emissies plaats. Deze aanvraag laat virtuele afname zien ten opzichte van de vergunde situatie. Ten opzichte van de werkelijke situatie is het aannemelijker is dat de afname kleiner is of dat er zelfs sprake is van toename.
- Verspreid in het MER zijn afstanden gebruikt tussen emissiepunten en omliggende woningen. Deze afstanden wijken af van de afstanden zoals die gebruikt zijn in de endotoxinen beoordeling.
- In het MER zijn beschrijvingen en berekeningen gepresenteerd voor de vigerende vergunning en 2 beoogde varianten. Daarin wijken gebruikte aantallen opfokzeugen af:
 - o Onduidelijk is of in de vigerende vergunning 43 of 32 opfokzeugen gehouden worden;
 - o Onduidelijk is of in beoogde varianten 750 of 786 opfokzeugen gehouden worden.

Mocht het MER aangepast worden kan een actualisatie van voorliggend advies noodzakelijk zijn.

Conclusies

De GGD adviseert om de volgende gezondheidsaspecten mee te wegen in haar considerans met betrekking tot de wijziging van de vergunning van de veehouderij gelegen aan de Meerberg 31 te Teteringen:

- Deze ontwikkeling leidt tot belasting van geur (voorground én achtergrond), fijnstof (PM2.5) en endotoxinen welke niet aan de gezondheidkundige uitgangspunten van de GGD voldoet. Er zijn dan ook nog steeds gezondheidseffecten te verwachten. De afname in emissies en concentraties is ontoereikend voor een gezonde leefomgeving.
- Toepassing van de 50/50-regeling faciliteert het voortduren van (fors) overbelaste situaties. De geurbelasting neemt weliswaar wat af, maar de fors overbelaste situatie blijft bestaan waarin niet aan de gezondheidkundige uitgangspunten van de GGD wordt voldaan.
- De GGD bevestigt het belang van de hygiënemaatregelen die de initiatiefnemer beschrijft, maar constateert dat de varkenshouder en eventuele medewerkers worden niet jaarlijks gevaccineerd tegen griep.

Adviezen

- Streef naar een ontwikkeling welke leidt tot substantieel lagere belasting van geur (voorground én achtergrond), fijnstof (PM2.5) en endotoxinen.
- Om de hoge voorgroundbelasting omlaag te brengen, wordt bij voorkeur wordt gezocht naar maatregelen die de bron aanpakken. In het rapport "Stalmaatregelen voor het reduceren van

⁵ Toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderijen. Een risico-inventarisatie en -evaluatie. Nijdam, et.al, 2013.

geuremissie uit de intensieve veehouderij" van Winkel e.a. worden een aantal te nemen maatregelen benoemd die wellicht hierbij kunnen helpen.

- Vanwege hoge achtergrondbelasting adviseert de GGD om te onderzoeken of de bewoners de geurbelasting als hinderlijk ervaren en indien dit het geval is, via een gebiedsgerichte aanpak de cumulatieve geurbelasting te reduceren, ook van bronnen zonder emissiefactoren zoals rundvee.
- Om de emissie van geur, fijnstof en ammoniak te reduceren worden stallen voorzien van een luchtwassysteem. De effectiviteit van luchtwassers staat momenteel ter discussie. De GGD adviseert om de monitoring uit te breiden op basis van de suggesties in het WUR-onderzoek.¹¹
- De GGD adviseert om de ontwikkelingen op het gebied van (cumulatie van) endotoxinen te volgen.
- Ter preventie van het ontstaan van nieuwe griepvirussen adviseert de GGD aan de veehouder en bedrijfsmedewerkers om zich jaarlijks te laten vaccineren tegen griep.
- De werkelijke hinder die in de praktijk wordt ervaren wordt bepaald door meerdere factoren (zoals intensiteit, gewenning en vertrouwdheid met de bron). Ook communicatie beïnvloedt hoe hinder ervaren wordt.
 - o De GGD adviseert om toch een omgevingsdialoog in te richten. De huidige, vergunde en toekomstige (geur-)situatie vormen daar een belangrijk onderdeel in (verwachtingen-management), alsook de genomen maatregelen om de uitstoot van geur, fijnstof, ammoniak en endotoxinen te beperken.
 - o De GGD stimuleert een actieve houding richting omwonenden en adviseert de ondernemer activiteiten die tot hinder kunnen leiden vooraf met de omwonenden te communiceren.
 - o De GGD adviseert om de contactgegevens duidelijk te communiceren zodat mensen weten waar eventuele klachten gemeld kunnen worden.

Dit advies is opgesteld ondanks afwijkende aantallen fokzeugen en afstanden in het MER en toetsingsinstrument. Mocht het MER aangepast worden kan een actualisatie van voorliggend advies noodzakelijk zijn.

Als u nog vragen heeft over voorgenoemde advies, kunt u contact opnemen met team GMV, telefoonnummer 0900 3 68 68 68.

Met vriendelijke groet,

Renske Nijdam

Adviseur milieu en gezondheid

Gezondheidkundige beoordeling

De GGD baseert haar beoordeling op gezondheidkundige advieswaarden in plaats van wettelijke normen. Wettelijke normen vormen een compromis van gezondheidsbescherming en andere aspecten zoals technische en politieke haalbaarheid. Daardoor kunnen ook beneden wettelijke normen al gezondheidseffecten optreden. In dat geval wordt niet aan de gezondheidkundige uitgangspunten van de GGD voldaan.

De GGD beschouwt woningen als gevoelige bestemmingen; ook (voormalig) agrarische bedrijfswoningen.

Geur

- Gezondheidseffecten: Geur kan leiden tot (ernstige) hinder en daarmee samenhangend klachten als misselijkheid, hoofdpijn, prikkeling van slijmvliezen, irritatie van ogen en neus en slaapproblemen en stressgerelateerde klachten.
- Advieswaarden voorgrondbelasting: Voor de voorgrondgeurbelasting sluit de GGD aan bij bijlage 6-7 van de handreiking Wgv voor niet-concentratie gebied. Uitgaande van maximaal 12% gehinderden voor een woonkern en 20% gehinderden in het buitengebied komt dat overeen met 2 OU/m³ voor een woonkern en 5 OU/m³ voor het buitengebied. De GGD maakt hierbij geen onderscheid tussen concentratiegebied en niet-concentratiegebied omdat deze niet gezondheidkundig is onderbouwd. Teteringen ligt overigens in niet-concentratiegebied.
- Advieswaarden achtergrondbelasting: Het onderzoek van Geelen et al.⁶ geeft op dit moment het best beschikbare beeld van de relatie tussen achtergrondgeurbelasting van veehouderij en mate van (ernstige) geurhinder binnen het onderzoeksgebied van Noord-Brabant en Limburg, zo concludeert het RIVM.⁷ Daarom hanteert de GGD deze recentere relaties voor de gezondheidkundige beoordeling. Uitgaande van maximaal 12% geurgehinderden voor een woonkern en 20% voor het buitengebied, komt dat overeen met een achtergrondgeurbelasting van 5 OU/m³ voor een woonkern en 10 OU/m³ voor het buitengebied.⁸
- Aanvraag: In onderstaande tabellen staat de berekende jaargemiddelde waarden van voorgrond en achtergrond geurbelasting alsook de gezondheidkundige advieswaarden.

⁶ Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden?, Geelen et al., 2015

⁷ Oplegnotitie - Resultaten duidingsonderzoek en bouwstenen voor beleid & Bijlage rapport 'Verschillen tussen twee studies naar geurbelasting geurhinderrelaties nader onderzocht'. Te downloaden via <https://www.rivm.nl/resultaten-van-duidingsonderzoek-verschil-tussen-twee-geurhindercurves>

⁸ Deze waarden wijken af van de waarden voor de achtergrondgeurbelasting uit de provinciale verordening (respectievelijk 20 en 10 OU/m³).

Geurgevoelige locatie	Voorgrond Geurbelasting [OUE/m ³]			Gezondheidskundige advieswaarden
	Vergund	Variant 1	Variant 2	
Meerberg 35	43,8	42,4	45,4	5,0
Meerberg 12	34,6	26,0	27,3	5,0
Meerberg 10	21,9	14,0	15,2	5,0
Meerberg 8	27,4	16,6	17,9	5,0
Bergse Pad 18	20,1	13,9	15,1	5,0
Meerberg 23	10,8	7,3	7,8	5,0
Meerberg 21	8,9	6,1	6,6	5,0
Meerberg 19	8,6	5,8	6,3	5,0
Meerberg 41	7,4	5,5	6,0	5,0
Bergse Pad 25	28,6	17,2	19,5	5,0

- In de vergunde situatie overschrijdt de voorgroondbelasting de gezondheidskundige advieswaarde op alle 10 doorgerekende woningen. Hoewel de ontwikkeling leidt tot afname, overschrijdt de voorgroondbelasting de gezondheidskundige advieswaarde in beide varianten op alle 10 doorgerekende woningen. Het is niet inzichtelijk hoeveel woningen daarnaast nog meer aan dergelijke geurbelasting worden blootgesteld. Er is daardoor meer dan 20% geurhinder te verwachten door de voorgroondbelasting van geur. Variant 1 resulteert in de minste overschrijding. In de vergunde situatie en beide varianten wordt niet aan de gezondheidskundige uitgangspunten van de GGD voldaan.

Geurgevoelige locatie	Achtergrond Geurbelasting [OUE/m ³]			Gezondheidskundige advieswaarden
	Vergund	Variant 1	Variant 2	
Meerberg 35	51,0	47,5	49,3	10,0
Meerberg 12	36,3	27,3	28,2	10,0
Meerberg 10	22,3	14,9	16,1	10,0
Meerberg 8	28,1	17,4	18,4	10,0
Bergse Pad 18	28,3	25,8	26,0	10,0
Meerberg 23	13,1	10,3	10,7	10,0
Meerberg 21	11,9	9,4	9,7	10,0
Meerberg 19	11,1	9,6	9,8	10,0
Meerberg 41	9,6	8,0	8,5	10,0
Bergse Pad 25	29,9	20,1	21,7	10,0

- In de vergunde situatie overschrijdt de achtergrondbelasting de gezondheidskundige advieswaarde op 9 van de 10 doorgerekende woningen. Hoewel de ontwikkeling leidt tot afname, overschrijdt de achtergrondbelasting de gezondheidskundige advieswaarden in beide varianten op 7 van de 10 doorgerekende woningen. Er is daardoor meer dan 20% geurhinder te verwachten door de geurbelasting; op basis van het onderzoek van Geelen *et al.* alsook de Handreiking Wgv. De geschatte geurbelasting komt in beide varianten overeen met verwachte hinderniveaus⁹ tot >42%

⁹ Tabel 9 uit Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden?, Geelen *et al.*, 2015.

hinder en >27% ernstige hinder. In de vergunde situatie en beide varianten wordt niet aan de gezondheidkundige uitgangspunten van de GGD voldaan.

- Bij de vergunningaanvraag is gebruik gemaakt van de wettelijk toegelaten 50/50-regeling omdat al in de vergunde situatie sprake is van een overschrijding van de wettelijke normen. Deze 50/50-regeling faciliteert het voortduren van (fors) overbelaste situaties en stimuleert niet dat de geurbelasting zoveel als redelijkerwijs mogelijk omlaag gebracht wordt. Het MER laat zien hoe hoog de overbelasting van geur blijft door toepassing van deze 50/50 regeling. De geurbelasting neemt weliswaar wat af, maar fors overbelaste situaties blijven bestaan.
- Om de emissie van geur te reduceren worden stallen voorzien van een luchtwassysteem. De effectiviteit van luchtwassers staat momenteel ter discussie. Onderzoek van Wageningen Universiteit¹⁰ laten zien dat er grote verschillen in effectiviteit zijn tussen luchtwassers van gelijke type. Het WUR-onderzoek laat ook zien dat de elektronische monitoring, waarbij o.a. deze pH en EC waarden worden opgeslagen, geen rol kan spelen bij het identificeren van luchtwassers met een laag geurrendement. De GGD adviseert om de monitoring uit te breiden op basis van de suggesties in het WUR-onderzoek.¹¹

Fijnstof

- Gezondheidseffecten: Blootstelling aan fijnstof (PM_{2,5}-PM₁₀) kan leiden tot luchtwegklachten, acute klachten van ogen, neus en bovenste luchtwegen, verminderde longfunctie, hart- en vaatziekten en vervroegde sterfte.
- Advieswaarden fijnstof: Ook onder de milieukwaliteitsnormen voor fijnstof worden gezondheidseffecten gevonden. Omdat op het laagst onderzochte fijn stofniveau nog steeds gezondheidseffecten zijn gevonden, gaat de WHO ervan uit dat er geen 'veilige' concentratie is waaronder geen effecten optreden. De GGD concludeert dat fijnstof concentraties zoveel als redelijkerwijs mogelijk omlaag gebracht zou moeten worden. Voor beleid bevelen GGD en WHO de gezondheidkundige advieswaarden aan van 20 µg/m³ jaargemiddelde PM₁₀ concentratie en 10 µg/m³ jaargemiddelde PM_{2.5} concentratie.
- Advies emissies: Naast het fijnstof dat direct afkomstig is uit de stallen, vindt vorming van secundair fijnstof plaats doordat het vrijkomende ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht. Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Vandaar dat de GGD adviseert om ook te streven naar een lagere emissie.
- Aanvraag: In onderstaande tabellen staat de berekende jaargemiddelde waarden van PM₁₀ en PM_{2.5} alsook de gezondheidkundige advieswaarden.

¹⁰ Melse *et al.*, 2018. Evaluatie geurverwijdering door luchtwassystemen bij stallen. Deel 2. WUR.

¹¹ Mogelijk kan het uitbreiden van de procesmonitoring met een directe meting van de ammoniakconcentratie in ingaande en uitgaande lucht leiden tot een betere borging van het goed functioneren van luchtwassers. Mogelijk dienen de huidige pH normen voor bio-combi's en biologische wassers te worden aangepast.

Gevoelige locatie	PM10 concentratie $\mu\text{g}/\text{m}^3$			Gezondheidskundige advieswaarden ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
	Achtergrond-concentratie	Variant 1	Variant 2	
Meerberg 35	"17,8"	18,2	18,2	20,0
Meerberg 12	"17,8"	18,2	18,2	20,0
Meerberg 10	"17,8"	18,1	18,1	20,0
Meerberg 8	"17,8"	18,1	18,1	20,0
Bergse Pad 18	"17,8"	18,1	18,1	20,0
Meerberg 23	"17,8"	18,0	18,0	20,0
Meerberg 21	"17,8"	18,0	18,0	20,0
Meerberg 19	"17,8"	18,0	18,0	20,0
Meerberg 41	"17,8"	17,9	17,9	20,0
Bergse Pad 25	"17,8"	18,1	18,1	20,0
Minicamping, nr 4	"17,8"	18,0	18,0	20,0
Minicamping, nr 10	"17,8"	18,0	18,0	20,0

- Uit de berekeningen voor fijnstof PM10 blijkt dat de jaargemiddelde concentratie en de berekende concentraties in beide varianten beneden de gezondheidskundige advieswaarde blijft. In beide varianten zal minder PM10 uitgestoten worden dan in de vigerende vergunning. Dit is positief. Wat de fijnstof PM10 concentratie met de vigerende vergunning is, is niet inzichtelijk gemaakt. Voor fijnstof PM10 wordt aan de gezondheidskundige uitgangspunten van de GGD voldaan.
- Uit de berekeningen voor fijnstof PM2.5 blijkt dat de jaargemiddelde concentratie en de berekende concentraties in beide varianten de gezondheidskundige advieswaarde overschrijdt. Het MER maakt niet inzichtelijk of er meer of minder PM2.5 uitgestoten zal worden dan in de vigerende vergunning. Wat de fijnstof PM2.5 concentratie met de vigerende vergunning is, is ook niet inzichtelijk gemaakt. In beide varianten wordt niet aan de gezondheidskundige uitgangspunten van de GGD voldaan voor fijnstof PM2.5.

Gevoelige locatie	PM2.5 concentratie $\mu\text{g}/\text{m}^3$			Gezondheids-kundige advies-waarden ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
	Achtergrond-concentratie	Variant 1	Variant 2	
Meerberg 35	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 12	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 10	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 8	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Bergse Pad 18	"10,85"	11,2	11,2	10,0
Meerberg 23	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 21	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 19	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Meerberg 41	"10,85"	11,0	11,0	10,0
Bergse Pad 25	"10,85"	11,2	11,2	10,0
Minicamping, nr 4	"10,85"	11,1	11,1	10,0
Minicamping, nr 10	"10,85"	11,1	11,1	10,0

- Uit het MER blijkt dat fijnstofemissies en ammoniakemissie afneemt in de beide varianten hetgeen vanuit gezondheidskundig oogpunt gewenst is.

- N.B. Om de emissie van fijnstof te reduceren worden stallen voorzien van een luchtwassysteem. De GGD adviseert om de monitoring uit te breiden op basis van de suggesties in het WUR-onderzoek (zie **geur**).

Endotoxine

- Gezondheidseffecten: Endotoxinen kunnen via inademing luchtwegklachten, acute en chronische longfunctieveranderingen, ontstekingsreacties en niet allergische astma en COPD veroorzaken. De Gezondheidsraad ziet endotoxine als een goede indicator voor de blootstelling van omwonenden aan stoffen uit stallen die een negatieve invloed hebben op de luchtwegen.
- Advieswaarden endotoxinen: De Gezondheidsraad leidde in 2012 een gezondheidskundige advieswaarde voor de algemene bevolking af van 30 EU/m³ endotoxinen. Op basis van de handreiking endotoxine¹², is aan de hand van de fijn stof emissie de afstand berekend waarbinnen naar verwachting de gezondheidskundige advieswaarde voor 4-uurs blootstelling aan endotoxine (30 EU/m³) wordt overschreden.
- Aanvraag: De endotoxinecontour ligt in de vergunde situatie (fijnstofuitstoot: 347 kg PM10/jaar) op circa 120 meter van het bedrijf. In variant 1 (216 kg PM10/jaar) ligt de endotoxinecontour op 92 meter. In variant 2 (230 kg PM10/jaar) ligt de endotoxinecontour op 96 meter van het bedrijf. In paragraaf 4.5.4 van het MER worden deze endotoxinecontouren vergeleken met een veronderstelde afstand tot burgerwoning van 130 meter. Op andere plekken in het MER worden echter de volgende woningen en afstanden genoemd welke binnen alle 3 de endotoxinecontouren vallen:
 - o Dichtstbij gelegen burgerwoning Meerberg 12 op ca. 85 meter.
 - o Dichtstbij gelegen (voormalig) agrarische bedrijfswoning Meerberg 35 op ca. 75 meter.
 - o Dichtstbij gelegen rundveehouderij op ca 75 meter.
 - o Dichtstbij gelegen veehouderij met geuremissiefactoren op ca. 85 meter.Dit betekent dat deze bewoners een verhoogde kans hebben op negatieve gezondheidseffecten ten gevolge van de blootstelling aan endotoxine. In de vergunde situatie en beide varianten wordt niet aan de gezondheidskundige uitgangspunten van de GGD voldaan voor endotoxine.
- N.B. In het gebied liggen meerdere veehouderijen en is er sprake van cumulatie. Op dit moment is het nog niet mogelijk de cumulatie van endotoxine te berekenen. Mogelijk zou de werkelijke endotoxinecontour daardoor op grotere afstand liggen. De GGD adviseert om de ontwikkelingen op dit gebied te volgen.

Zoönosen

- Gezondheidseffecten: Een zoönose is een infectieziekte die van dier op mens kan overgaan. Afhankelijk van het type infectie variëren de gezondheidseffecten.
- Kwalitatieve beoordeling: Door het ontbreken van kwantitatieve normen is voor zoönosen een kwalitatieve beoordeling gemaakt van de ontwikkeling en mogelijke maatregelen. De volgende aandachtspunten volgen uit het toetsingsinstrument in het MER:
 - o De GGD bevestigt het belang van de hygiënemaatregelen die de initiatiefnemer beschrijft in toetsingsinstrument:
 - Er wordt 1 diersoort gehouden (varkens), gesorteerd in leeftijdsgroepen.

¹² Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid: Endotoxine toetsingskader 1.0. Ondersteuningsteam Veehouderij en Volksgezondheid 25 november 2016.

- Antibioticagebruik wordt beperkt en er wordt voldaan aan PVE-verordening voor antibioticaregistratie en verantwoord antibioticaverbruik.
- Het bedrijf is gericht op het voorkomen van insleep van ziekten. Er is een hygiënesluis en een schone en vuile weg. Douchen, bedrijfskleding zijn gebruikelijke maatregelen binnen het bedrijf om de insleep van ziekten te voorkomen. Plaagdieren worden door een plaagdierbestrijder gemonitord en indien nodig bestreden.
- Plannen rondom de bedrijfsontwikkeling zijn besproken met de dierenarts. De dierenarts komt 1x per maand.
- o De varkenshouder en eventuele medewerkers worden niet jaarlijks gevaccineerd tegen griep. Als tegelijkertijd een infectie voorkomt van zowel de gewone griep als de vogel- of varkensgriep, kan een nieuw virustype ontstaan. Griepvaccinatie helpt dit voorkomen. Deze griepvaccinatie is verkrijgbaar bij de huisarts. De GGD adviseert de veehouder en bedrijfsmedewerkers om zich jaarlijks te laten vaccineren tegen griep.
- De afdeling Infectieziekten van de GGD benadrukt dat het uitbreken van een (nieuwe) zoönose in de toekomst nooit uit te sluiten is. Dit advies is geschreven met de kennis van nu.

Dialogoog en klachtenafhandeling

- Het vroegtijdig opzetten van een dialogoog rondom de vergunningverlening tussen de initiatiefnemer en de omwonenden van de te vergunnen locatie kan helpen in het peilen van de ongerustheid in de omgeving. Daarnaast kan deze dialogoog dé mogelijkheid zijn om de ongerustheid al grotendeels weg te nemen en omwonenden te informeren. In een omgevingsdialogoog kunnen (onverwachte) knelpunten, zorgen, feiten, praktijken of oplossingen naar boven komen die niet eerder op de radar waren. Uit het MER blijkt niet dat er een dialogoog met omwonenden is gehouden.¹³ De GGD adviseert om toch een omgevingsdialogoog in te richten.
- In het toetsingsinstrument wordt aangegeven dat de ondernemer aanspreekpunt is voor klachten en geeft aan dat men bij klachten altijd kan bellen. Een formele klachtenanalyse wordt niet gemaakt. Uit het MER en toetsingsinstrument blijkt echter niet in hoeverre de contactgegevens makkelijk toegankelijk zijn voor omwonenden. De GGD adviseert om de contactgegevens duidelijk te communiceren.
- Naast deze reactieve insteek, stimuleert de GGD een actieve houding richting omwonenden. De GGD adviseert de ondernemer activiteiten die tot hinder kunnen leiden vooraf met de omwonenden te communiceren.

Transport en landschappelijke inpassing

- Transportbewegingen van en naar het bedrijf kunnen een negatief effect hebben op de omgeving door middel van geluid, geur, het risico op ongevallen en de uitstoot van fijnstof. De GGD bevestigt het belang van de maatregelen die de initiatiefnemer beschrijft in toetsingsinstrument:
 - o routing van het vrachtverkeer met levende dieren en mesttransport buiten de bebouwde kom om.
 - o meeste transportbewegingen in de dagperiode om verstoring van de nachtrust te voorkomen.
- Landschappelijke inpassing heeft een directe relatie met gezondheid. Bomen en struiken hebben een positief effect op gezondheid door de invloed op geluid en het minder optreden van

¹³ Sinds de inwerkingtreding van de Verordening ruimte 2014 van provincie Noord-Brabant, zijn dialooggesprekken verplicht voor (intensieve) veehouderijen die uit willen breiden of willen veranderen.
<https://www.kennisplatformveehouderij.nl/onderwerpen/samenleving/maatschappelijke-dialogoog>

geluidhinder. De hoeveelheid groen is in de woonomgeving hangt samen met de ervaren gezondheid van bewoners. Wees echter bedacht op bijkomende negatieve effecten, welke kunnen worden veroorzaakt door pollen en schimmelsporen afkomstig van bomen. Deze stoffen kunnen de gezondheid van allergische en/of astmatische personen negatief beïnvloeden. Er volgen geen specifieke aandachtspunten uit het toetsingsinstrument in het MER.